

De Morgen 10/3/94

'Philoktetes-varianties': een moeilijk te beoordelen en dubbelzinnige produktie. (Foto Maarten Vanden Abeele)

De doodsverachting van Philoktetes/Ron Vawter

Has it anything to do with love?" vraagt Neoptolemos Dirk Roofthoof tot tien keer toe. Zijn repliekgevers Ron Vawter (Philoktetes) en Viviane de Muynck (Odysseus) beantwoorden de vraag alleen maar met een kortzellig "Shut up!" Zo staat het in de tekst van een van de door John Jessurun geschreven scènes voor deze *Philoktetes-varianties*.

Zou dezelfde vraag worden gesteld naar de noodzaak, de omstandigheden, de aanpak en de intenties van de voorstelling, dan zou het antwoord luiden: "It has everything to do with love." Of toch heel veel. Zoveel zelfs dat, strikt artistiek gesproken, die voorstelling in zeker opzicht betwistbaar en in elk geval dubbelzinnig wordt en zich gedeeltelijk aan een normale beoordeling onttrekt. Een beetje kwaadwillig en cru gesteld zou je ze kunnen definiëren als een artistieke vorm van respektueuze en liefdevolle stervensbegeleiding voor een groot acteur, die ervoor gekozen heeft als Philoktetes zijn zwanezang te zingen. Ik kan het ook niet helpen, maar doordat hij in dit stuk meespeelt vraagt de aan aids lijdende en daardoor merkbaar aangetaste Vawter zelf om zo'n benadering.

De initiatiefnemers hebben op geen moeite gekeken om de protagonist te omringen met wie zij in de verschillende in de voorstelling gebruikte disciplines de besten, of althans de artistiek interessantste binnen- en buitenlandse persoonlijkheden van het ogenblik achten. Maar de door Henry Threadgill gekomponeerde en live uitgevoerde muziek maakt haar vaak nauwelijks merkbare aanwezigheid, haar verhaal noch haar noodzaak duidelijk. En de video- en filmbeelden van Leslie Thornton blijken veel meer illustratief dan dat ze aan het geheel een onverwachte dimensie toevoegen. Maar liefdevol en respektueus, dat zijn beide bijdragen zeker.

Totaalkunstwerk

De teksten (uit de *Philoktetes* van Heiner Müller en die van André Gide, plus scènes van John Jessurun) worden in hun oorspronkelijke taal gespeeld. Een heel gelukkige keuze is dat niet. Het Engels gaat nog en de tekst van Jessurun is op zichzelf minder hermetisch dan verwacht. Maar de Duitse tekst van Müller wordt door Vawter zo goed als onverstaanbaar gesproken.

Daarenboven speelt de snelle vermoeidheid, die al zichtbaar werd in de moeizame gang en het wankel evenwicht, de acteur parten en dient hij zijn slotmonoloog over te laten aan Viviane de Muynck, met alle onduidelijkheid vandien. En de door alle bijgeluiden en veelvuldige onderbrekingen niet te volgen tekst van Gide geeft zijn betekenis niet prijs en dient enkel als alibi voor een slotscène waarin Vawter zijn eigen dood ensceneert. Maar alweer getuigt die hooggestemde tekstkeuze van de liefde en het respekt waarmee men van Vawters voorstelling — want zo mag je ze wel noemen — een totaalkunstwerk probeert te maken.

Echt mooi en veel direkter sprekend is het decor van Herman Sorgeloos. Drie los van elkaar staande, open hokken als metafoor voor het uiteenvallende leven. In het middelste drie in een soort schuin opstaande tafel gemonteerde videotoeestellen, die een sociaal-artistiek verband leggen met de daar gespeelde tekst van de Amerikaan Jessurun.

Links (voor Müller) een rotsblok en een rolstoel voor de kreupel Philoktetes, oprijzend uit een bak met bloedkleurig water, die herinnert aan Peter Sellars' enscenering van *Ajax*. Rechts een ironisch-kitschige sterfkamer, compleet met kunstbloemen en open, met satijn beklede doodkist. De ruimten dwingen tot statisch spel, waarin het zwaartepunt op de tekst komt te liggen en op de aanwezigheid van de acteurs, wier persoonlijkheid en uitstraling ook hun akteerkunde uitmaakt.

Doodsverachting

Hoewel dat statische spel en de taal(hantering) een barrière blijven vormen, staat dit minimale maar zeer sprekende akteren in schril contrast met het gesloten aandoende geheel. Evenals de minimale maar strakke en konsekvente regie van Jan Ritsema, die elke tekst een aparte behandeling geeft in een bijna kinderlijk eenvoudige, archetypische vertel- en beeldvorm. Alleen in het al te lange en door zijn uitwerking vervelend wordende, chaotische slotdeel lijkt het alsof hij Vawter zijn gang heeft laten gaan in een tafereel dat aan het exhibitionisme grenst, maar tegelijk getuigt van ironie en doodsverachting.

Vawter gaat eerst naakt, de sporen van zijn ziekte zichtbaar op de huid. Daarna draagt iedereen een kimono. Terwijl de anderen met veel onderbrekende regieaanwijzingen van Vawter, gekombineerd met een film van natuurbeelden en -geluiden, de onverstaanbaar wordende tekst van Gide zeggen, ensceneert en fotografeert Vawter als een *stills*-fotograaf voor een film de beide anderen met zwarte pruik en sluier in de doodkist. Uiteindelijk gaat hij er zelf in liggen en wordt hij zelf gefotografeerd. Hij ensceneert zijn eigen nakende dood. Dan stapt hij eruit en gaat in tegenlicht op een stoel staan. Op de film verschijnen zwevende mensen en voorwerpen, en ten slotte de naakte Vawter die, opgerold als een baby, verdwijnt in een zwart gat in het heelal.

Het is een bewogen moment, maar die bewogenheid geldt nauwelijks het geheel van de voorstelling. Die blijft ondanks alles te specialistisch en daardoor grotendeels gesloten en spingt te dubbelzinnig om met de artistieke middelen. Maar des te eenduidiger met liefde en respekt. *It has everything to do with love.*

Wim Van Gansbeke

Kaaitheater, *Philoktetes-varianties*. Brussel, Lunatheater, 10 t/m 12 maart, 20.30 uur; Antwerpen, deSingel, 16 t/m 19 maart, 20 uur.